

Zatímco vícedimenzionální typologii sociálního prostoru se v posledním desetiletí věnovalo málo pozornosti, v kontextu nových koncepcí správního řízení a vzdělávací politiky založené na důkazech dochází k rostoucímu úsilí o vytvoření *sociálního indexu* – zejména pro školy. Sociální index zajišťuje údaje o sociálních zátěžích obcí, městských čtvrtí, spádových oblastí a vzdělávacích zařízeních. Hlavním úmyslem je rozpoznat sociálně znevýhodněné oblasti a poskytnout jim potřebnou péči. V důsledku celostátních průzkumů realizovaných ministerstvem školství v Německu (Weishaupt, 2016) byl vzbuzen zájem o pochopení rozdílů v sociálním složení žáků v jednotlivých školách prostřednictvím sociálního indexu.

Pro výpočet sociálního indexu mohou být využívány následující údaje:

1. **Informace o žácích škol nebo o jejich rodičích:** tyto informace jsou ideální, protože mohou poskytnout nejpodrobnější informace o žácích školy. Nevýhodou jejich využití je, že jsou finančně náročné (vyžadují realizaci průzkumů mezi rodiči a žáky). V praxi dále nastávaly problémy s ochotou rodičů spolupracovat (různá míra návratnosti v různých školách a v různých skupinách rodičů). Platnost údajů také ovlivňoval fakt, že rodiče mohli v dotaznících uvádět nepřesné údaje.
2. **Údaje o spádové oblasti školy:** statistické údaje o obyvatelstvu, trhu práce a zaměstnanosti, které byly zjišťovány na základě životních situací rodičů žáků.
3. **Lokalita školy:** jedná se o variantu údajů o spádové oblasti školy, nicméně se pouze používá charakteristika školní čtvrti.
4. **Školní data:** data sbíraná pro účely školských statistik. Tato data pocházejí z výkazů vyplňovaných vedením školy a jsou k dispozici pro každou školu. Nevýhodou je, že se v Německu shromažďuje málo údajů o sociálním složení žáků, nejčastějším údajem je pohlaví a národnost. Charakteristiky přistěhovaleckého původu žáků jsou zjišťovány pouze v některých spolkových zemích Německa. Tento údaj má navíc omezenou informační hodnotu, neboť neposkytuje informace o důvodu migrace rodiny, ze které žák pochází. Také charakteristika jazyka používaného doma při komunikaci je problematická, protože ji nelze ověřit. Další údaje o škole mohou poskytnout informace o výsledcích v předmětových soutěžích a vzdělávacích výsledcích, ale tyto údaje nejsou v Německu obecně zveřejňovány (Weishaupt, 2016).

V následujících částech kapitoly popíšeme, jaké konkrétní proměnné se používají ke zjištění sociálního indexu škol v některých spolkových zemích Německa (Severní Porýní-Vestfálsko, Hamburk, Hesensko a Berlín), v Rakousku a ve Švýcarsku.

5.3 Sociální index škol v německy mluvících zemích

Nejpraktičtější metoda pro určení sociální situace jednotlivých škol byla vyvinuta v Hamburku. Sociální index škol je zjišťován na základě průzkumů o žácích a jejich rodičích. Průzkumy obsahují proměnné o původu rodičů a žáků, stejně tak ekonomický, kulturní a školní sociální kapitál v jejich rodném místě. Proměnné související s žáky jsou doplněny dalšími strukturálními daty pro okresy, které charakterizují sociálně-prostorovou situaci škol. Školy jsou zařazeny do jedné ze šesti skupin sociálního indexu. Průzkum, který byl realizován v Hamburku a na základě kterého byly stanoveny proměnné pro zjišťování sociálního indexu školních lokalit, je podrobně popsán v části 5.3.2.

V Severním Porýní-Vestfálsku se od školního roku 2006/2007 zjišťuje sociální index na základě údajů o struktuře okresů a měst. Používají se sociální, demografické a etnické charakteristiky jako míra nezaměstnanosti, podíl sociální pomoci, podíl obyvatel bydlících v rodinných domech a podíl cizinců mezi žáky, který je dostupný jako údaj školské statistiky.

